

VERA HUMSKI

PLEMIĆKA PORODICA HRELJANOVIĆA

Vera Humski
Kukuljevićeva 36
HR 10000 Zagreb

UDK:929.52(497.5)
Pregledni članak
Ur: 1999-02-24

U članku je opisana stara senjska plemićka porodica uskočkoga podrijetla – Hreljanovići. Autorica je opisala bitne događaje iz njezina života kroz stoljeća: kralj Ferdinand I. dodijelio im je plemstvo i grb godine 1558., a nadvojvoda Ferdinand to je potvrdio novom poveljom. Godine 1874. Šenoa je napisao pjesmu o vojvodi Vinku iz 17. st. U 19. st. iz braka pukovnika Vuka (1815.-1877.) s Ivanom von Poulet (1828.-1919.) poznati su: Guido (1860.-1935.), intendant hrvatskoga kazališta u Zagrebu, Ivo (1864.-1908.) operni pjevač i intendant u Zagrebu, i Vuk (1859.-1944.), libretist i skladatelj.

Hreljanovići su stara senjska plemićka porodica, uskočkih potomaka. Plemićki list i grbovnicu podijelio im kralj Ferdinand I. 1558., a potvrđena je u novoj povelji podijeljenoj od nadvojvode Ferdinanda Vuku, senjskom gradskom knezu, Matiji, svećeniku, Nikoli potkapetanu i Vicku (Vinku), koja je izdana u Grazu 21. 6. 1611. Plemstvo je podijeljeno i Ivanu Viktoru 16. 2. 1695. Grad Senj imenovao je svojim patricijima Jurja, Ivana, Antuna, Vuka i Matiju. Od uskoka poznata su "Dva brata Senjanina Pavle i Miko Hreljanović" (narodna pjesma). Pjesma je objavljena u časopisu *Neven*, 1 (1852.), br. 46, str. 734. O uskočkim vojvodama Nikoli i Vicku (Vinku) Hreljanoviću iz 17. st. A. Šenoa napisao je roman *Čuvaj se senjske ruke*, a ispjevao i pjesmu, koja je objavljena u časopisu *Vienac*, 61 (1874.), br. 48, str. 753-756, te pretiskana u *Almanahu Jadranske straže*, 1925. str. 390-394. i *Naše more*, 1 (1925.), str. 107-111. U 19. st. iz braka Vuka (1815.-1877.) potpukovnika i Ivane r. Poulet (1828.-1919.) poznati su Guido (1860.-1935.) intendant, Ivo (1864.-1908.) operni pjevač i intendant, Vuk (1859.-1944.) libretist i skladatelj te Anka (1853.), koja se bavila glazbom i ostavila oko 30 kompozicija.

Literatura

I. BOJNIČIĆ, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, Nürnberg, 1899.

V. A. DUIŠIN, *Zbornik plemstva u Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji, Bosni i Hercegovini, Dubrovniku, Kotoru i Vojvodini*, 1-2, Zagreb, 1938-1939.

Hreljanović, Guido, intendant (Verona, 1860 - Crikvenica, 20. 11. 1935.). Sin Vuka (1815.-1877.), koji je službovao kao časnik u austrijskim garnizonima u Italiji. Završivši studij prava u Zagrebu, bio je vojni sudac kod hrvatskog domobranstva i dostignuo položaj pukovnika-auditora. Nakon umirovljenja bavio se politikom i 1912. izabran je za narodnog zastupnika grada Senja u Hrvatskom saboru, a ujedno je bio 4 član hrvatske delegacije na zajedničkom saboru u Budimpešti. Tu je branio hrvatske interese protiv mađarskih pretenzija; u ožujku 1917. održao je govor kao odgovor na neosnovane optužbe zastupnika Szmracsanyia zbog tobožne velikosrpske propagande hrvatskih delegata (*Jutarnji list*, 1917.).

Godine 1918. postavljen za intendanta hrvatskog kazališta u Zagrebu, jer se držalo da je posredstvom svoga brata Ive bio upućen u kazališne prilike, a imao je i muzičku naobrazbu te uživao glas sposobnog administratora. Tom postavljenju bilo je dosta prigovora i kritika (*Zabavni tjednik*, 1918.; *Nos*, 1918.; *Trgovac*, 1920.). Dužnost intendanta obavljao je od 3. 1. 1918. do 17. 2. 1920.; dakle u prijelaznoj fazi nakon sloma Austrougarske Monarhije i stvaranja države SHS. U kazalištu ograničio se na vođenje administrativno-organizacijskih poslova; vodstvo drame prepustio je J. Bachu, a opere S. Albiniju. Organizirao je gostovanje opere u Trstu od 8. 6. do 13. 7. 1918. i tu je zagrebačka opera prvi put izvela Zajčeva *Nikolu Šubića Zrinjskog* i Smetaninu *Prodanu nevjestu*. O velikom uspjehu pisao je između ostalih i tršćanski *Il Lavoratore* (J. Benešić, *Godišnjak Narodnog kazališta*, 1925). Za njegove uprave u drami osobito se bio zastupao domaći repertoar, a u operi je prvi put izvedeno djelo F. Lhotke *Minka*, također premijere *Boris Godunov* M. P. Musorskog i *Louise* G. Charpentiera. Tada je scenografskom djelatnošću u kazalištu počeo i slikar Lj. Babić, a kao redatelj i dramaturg B. Gavella. U Zagrebu stanovao je na Gornjem gradu (Mletačka 20), gdje se u "Društvu Kvakača" (Demetrova 3) okupljala gornjogradska inteligencija i održavala priredbe i veselice u tzv. Kvakačkom kazalištu. Na kajkavskom je pisao pjesme, parodije te uglazbio i tiskao sljedeća djela:

"1) Kvakačke šaljive pjesme. II. Svatko voli promjenu. Izvorni kvakački kouple. Rieči i glazba od M. Gudokvaka. Zagreb, 1885.

2) Pjevački megdan na Počkajgradu oliti Moć vesele sudbine proti nabuhloj nadutosti. Kvakačka opera. Rieči napisali J. Kvaković (t.j. Julije Šenoa) i M. Gudokvak (t.j. G. Hreljanović). Uglazbio M. Gudokvak. Podsused, 1886.

3) *Cavalleria rusticana*, parodija u 1 činu libreto napisao Gudokvak, uglazbio Felice Negreni (t.j. Srećko Albini) orkestrirao Nicoletto de Fallieri, (t.j. Nikola Faller). Zagreb, 1904.

4) Ladislav Krajač Senjanin. Slika života privrednika Hrvatskoga Primorja. Izdano o njegovoj sedamdesetoj godišnjici 27. VI. 1927. Sušak, 1927."

Također objavljivao je članke uglavnom o kazalištu u dnevnom tisku: *Hrvatski pokret* (1913, 1914), *Hrvatska riječ* (1917, 1918), *Jutarnji list* (1917, 1934), *Jug* (1918), *Riječ* (1922), *Novosti* (1927), *Novi glas* (1935). Oko 1930. odlazi iz Zagreba i najprije boravi u Senju, ali iz zdravstvenih razloga preselio se u Crikvenicu. Tu je prevodio Heinea, pisao pjesme i skladao romance te se s nostalgijom sjećao Zagreba i pratio sve što se događa u kazalištu.

Literatura:

- Der Drang nach Süden, *Neues Tagblatt*, 1 (1912) 69, str. 1.
Zum Intendantenwechsel in Nationaltheater, Antrittsrede des Intendanten v. Hreljanović, *Agramer Tagblatt*, 33 (1918) 6, str. 6.
Umjetnost i denuncijacije, *Hrvatska riječ*, 3 (1918) 12, str. 2.
Novi intendant hrvatskog kazališta, *Ilustrovani list*, 5 (1918) 3, str. 34.
Novi intendant pl. Hreljanović među članovima kazališta, *Jutarnji list*, 7 (1918) 2095, str. 4.
Nova era u hrvatskom kazalištu, *Nos*, 1918, 7, str. 217-220.
Milan ŠENOVA, Kako vam drago, *Zabavni tjednik*, 2 (1918) posljednji broj (9), str. 27.
I. FRANIĆ POŽEŽANIN, (Damokles): O dekadenci kazališne umjetnosti, *Trgovac*, 2 (1920) 36, str. 2-3; 37, str. 2-3.
M. OGRIZOVIĆ, *Hrvatska opera (1870-1920.)*, Zagreb, 1920, str. 43.
J. BENEŠIĆ, *Godišnjak Narodnog kazališta u Zagrebu za sezone 1914/15-1924/25*, Zagreb, 1926, str. 117, 131, 133, 158, 199.
Sedamdesetpet godišnjica Guide Hreljanovića, *Jutarnji list*, 24 (1935) 12. VII, str. 6.
I. SUČIĆ (-is.), *Kazališno pitanje iz crikveničke perspektive*. Razgovor sa bivšim intendantom Hrvatskog kazališta Gvidom Hreljanovićem. Posljednji hrvatski govornik u Peštanskom parlamentu. *Ibid.*, 4. VIII, str. 25.
I. SUČIĆ, Umro je Gvido pl. Hreljanović, *Ibid.*, 22. XI, str. 8.
I. ESIH (ie): Guido pl. Hreljanović, *Obzor*, 76 (1935) 22. XI, str. 2.
S. BATUŠIĆ: Senjani i Hrvatsko narodno kazalište, Guido Hreljanović, *Senjski zbornik*, 1 (1965), str. 217-218.

Hreljanović, Ivo, operni pjevač i intendant (Verona, 1864 - Zagreb, 23. 4. 1908). Brat intendanta Guida. Nakon završene srednje škole u Zagrebu bio je činovnik državne blagajne. Učio je i pjevanje u školi Hrvatskoga glazbenog zavoda kod I. Zajca, koji ga je za sezonu 1884./85. angažirao kao člana zagrebačke opere. Pjevao je niz glavnih baritonskih uloga, među kojima Zajčeva *Zrinjskog*, Verdijeva *Rigoletta*, Gounodova Valentina u *Faustu*, a nastupao je i kao koncertni pjevač. Kao osobito darovit pošao je na

konzervatorij u Beč. Po završetku nastupao je po njemačkim pozornicama (Würzburg, Augsburg, Karlsruhe) te u Švicarskoj (Zürich), gdje je došao na glas kao interpret Wagnerova repertoara. Nastupao je pod pseudonimom "Ivan von Livno", a u kazališnim krugovima imao je pridjevok Wolfram der Kroat. Još 1889. Khuenov režim ukinuo je operu, pa je 1891. H., u povodu održavanja Gospodarsko-šumarske izložbe zatražio od vlade dozvolu da može od 1. kolovoza do 1. listopada u zagrebačkom kazalištu prirediti - prvu opernu stagionu. Izvođena su djela Zajca, Aubera, Gounoda, Donizettija i Verdija. Sudjelovali su bivši članovi raspuštene opere, gosti iz Italije, a sam H. je pjevao Zrinjskog, Valentina i Lunu (*Trubadur*). U suradnji s dirigentom N. Fallerom organizirao je i drugu opernu stagionu u svibnju i lipnju 1893. Uz nekoliko repriza izveo je i tri značajne premijere: Mascagnijevu *Cavalleriju rusticanu*, Bizetovu *Carmen*, i Wagnerova *Lohengrina* - prvo Wagnerovo djelo izvedeno u Zagrebu. Pored ranijih uloga pjevao je Escamilla (*Carmen*) te Telramunda (*Lohengrin*). Nakon toga napustio je na pet godina kazalište i u Senju vodio knjižaru, uz koju je razvio i nakladničku djelatnost te stekao zasluge izdavanjem rječnika, osobito englesko-hrvatskog od Lochmera, koji je posebno bio koristan Hrvatima - iseljenicima. Nakon ostavke intendanta S. Miletića Kr. zemaljska vlada postavila je H. njegovim nasljednikom. Dužnost je preuzeo 1. kolovoza 1898. Tim povodom u tadašnjem tisku pojavile su se kritike i prigovori (*Narodne novine*, 1898., *Obzor*, 1898.) na koje je odgovorio (*Obzor*, 1898., br. 161). Za njegove uprave izvedena su na zagrebačkoj opernoj pozornici, uz značajne strane kompozitore, prvi put djela V. Berse, F. S. Vilhara i S. Albinija. Godine 1901. prvi je put poveo operu na gostovanje izvan Zagreba, i to u Split, gdje je s najvećim uspjehom prikazan repertoar domaćih i stranih djela. Gostovanje je bilo vrlo politički značajno s obzirom na prilike u tadašnjoj Dalmaciji pod austrijskom upravom. Iz sezone u sezonu nalazio se u nezahvalnoj i sve težoj situaciji zbog nedostatka subvencije i pod izlikom "kroničnog deficita" Khuenov režim 1902. po drugi puta ukida operu, a H. nastavlja vođenje svoje knjižare u Senju. Razboljevši se odlazi na liječenje u Zagreb, gdje je i umro ostavivši u sobi na stolu pjesmu na njemačkom "Die Uhr", a u prijevodu glasi:

Evo, Meštre, Tebi vraćam Uru, što mi nekoć dade
Na njoj ništa ne pokvarih, ona sama stade.

Literatura

- M. TUGINIĆ, Pisma iz Zagreba, *Sriemski Hrvat*, 7 (1884) 86, str. 3.
H-I, H., (Prikaz izvedbe opere "Faust"), *Agramer Tagblatt*, 1 (1886) 96, str. 5-6.
(Prikaz izvedbe opere Trubadur i nastupa I. Hreljanovića), *Agramer Zeitung*, 66 (1891) 175, str. 3.

- Naši umjetnici u tudjini, *Obzor*, 32 (1891) 70, str. 2.
Hrvatska opera, *Ibid.*, 139, str. 4.
Kazališna objava, *Ibid.*, 159, str. 3.
Operna stagiona, *Ibid.*, 172, str. 3.
P. -, Narodno kazalište, *Ibid.*, 175, str. 3; 176, str. 3; 177, str. 3; 179, str. 3.
Hrvatska opera, *Varaždinski viestnik*, 2 (1891) 27, str. 3.
(Zur Opernstagione). *Agramer Zeitung*, 63(1893) 150, str. 3.
Die Agramer Oper 1893. Stagione unter der Direction des Herrn Ivo pl. Hreljanović, *Ibid.*, str. 4.
O Upravi hrvatskog zemaljskog kazališta, *Narodne novine*, 64 (1898) 162, str. 7.
Kazalište u zakup. *Obzor*, 39(1898) 158, str. 2.
Die Verfloessene Theatersaison, *Agramer Tagblatt*, 14(1899) 60, str. 2-3.
Kazališno pitanje, *Narodne novine*, 65(1899) 67, str. 3.
Kazališno pitanje, *Hrvatska*, 1902, 72, str. 3.
Ivo pl. Hreljanović (nekrolozi). *Agramer Zeitung*, 83(1908) 107, str. 5; *Balkan*, 2 (1908) br. 95; *Ustavnost*, 1 (1908) 70, str. 5.
M. OGRIZOVIĆ, *Hrvatska opera (1870.-1920.)*, Zagreb, 1920, str. 20, 23, 24, 32-34.
V. ANTIĆ, Tiskarstvo u Senju u XIX. i XX. stoljeću, *Riječka revija*, 11 (1962) 3-4, str. 84-86.
S. BATUŠIĆ, Senjani i Hrvatsko narodno kazalište, Ivo Hreljanović, *Senjski zbornik*, 1 (1965), str. 216-217.
A. GLAVIČIĆ, Vlasnici i zgrade u kojima su djelovale senjske tiskare XIX. i XX. stoljeća, *Ibid.*, 6 (1975) str. 143.

Hreljanović, Vuk (Wolfgang), libretist i skladatelj (Verona, 5. 11. 1859. - Zagreb, 7. 6. 1944). Brat Guida, intendanta, i Ive, opernog pjevača i intendanta. Gimnaziju i kadetsku školu završio je u Zagrebu. Vojničku karijeru započeo je još okupacijom Bosne i Hercegovine 1878. te do umirovljenja 1912. službovao u raznim gradovima Austrougarske Monarhije. God. 1914. ponovno je pozvan u vojnu službu, preuzevši vodstvo dopunskoga pješačkog bataljuna, a zatim bio i vojni zapovjednik grada Beča, odakle se nakon svršetka I. svjetskog rata 1918. vraća u Zagreb. Od 1924. bio je član Družbe "Braća Hrvatskoga Zmaja" s pridjevkom Hreljingradski. God. 1926. sastavio je i tiskao u vlastitoj nakladi *Gramatiku engleskog jezika sa rječnikom*, s namjerom da posluži hrvatskim iseljenicima u Americi. Iz zdravstvenih razloga nekoliko je godina živio u Sušaku, ali 1941. ponovno se vraća u Zagreb, gdje je i umro. - Uz vojničku službu bavio se pjesništvom i glazbom. Njegova opereta *Pustolovina u silvestarskoj noći* - vaudeville u tri čina s predigrom - prema noveli Heinricha Zschokkea *Ein Abenteuer der Neujahrsnacht* pod dirigentom S. Albinijem izvedena je 1. 1. 1900. u zagrebačkoj operi. Mnoge su mu skladbe izvođene i u Beču na raznim priredbama i koncertima u vrijeme njegova službovanja. Skladba na tekst Preradovićeve *Putnika* trebala se izvesti kao scenska ilustracija 1919. također u zagrebačkoj operi, ali je u zadnji čas otkazana. Napisao je i riječi i glazbu za himnu Zagrebu. Spjevao je i uglazbio pjesmu *Jadranska barkarola* (tiskana

1936. u nakladi *Jadranske straže*). Godine 1938. napisao je na kajkavskom i uglazbio operetu s predigrom u tri čina *Zagorec, vino i vrag*, ponukan sjećanjima na 1883., kada je kao časnik bio poslan s vojskom u zagorsko mjestance Vinicu kod Varaždina da smiri pobunu naroda protiv Mađara. Službujući i u Zagorju, zavolio je kraj i ljude te želio divne zagorske napjeve, običaje i mentalitet ljudi ovjekovječiti u opereti. Izvedena je uz pratnju tamburaškog orkestra 14. veljače 1941. u Malom kazalištu u Zagrebu. Izvodili su je članovi sekcije kazališnih dobrovoljaca Društva hrvatskih Zagoraca.

Djela: *Praktična gramatika engleskog jezika sa rječnikom sastavljena u 30 vježbi po najnovijoj metodi za samouke i školu*, Zagreb, 1926.

Literatura

M. OGRIZOVIĆ, *Hrvatska opera (1870-1920)*, Zagreb, 1920, str. 68, 73.

I. FEREGA, Tamburaška opereta "Zagorec, vino i vrag", *Hrvatska tamburica*, 6, 1941, 1-2, str. 9, u: Premijera kajkavske operete "Zagorec, vino i vrag", *Hrvatski dnevnik*, 6, 1941, 6. II, str. 9.

Uspjela izvedba domaće operete, Kazališni dobrovoljci "Društva Hrvatskih Zagoraca" izveli su operetu "Zagorec, vino i vrag", *Jutarnji list*, 30, 1941, 16. II, str. 12.

(or): Kako se rodio "Zagorec, vino i vrag", 80-godišnji pukovnik u miru Vuk pl. Hreljanović kao libretista i skladatelj, *Zagrebački list*, 3, 1941, 8-9. II, str. 3.

Umro Vuk-Gango pl. Hreljanović, *Hrvatski narod*, 6, 1944, 10. VI, str. 2.

Umro Vuk pl. Hreljanović, *Nova Hrvatska*, 4, 1944, 10. VI, str. 5.

Repertoar hrvatskih kazališta 1840-1860-1980, 1-2, Zagreb, 1990.

DIE ADELSFAMILIE HRELJANOVIĆ

Zusammenfassung

Familie Hreljanović ist eine alte Adelsfamilie - von der Uskokken-Abstammung aus Senj. Den Adels- und Wappenbrief hat ihnen der König Ferdinand I. im Jahre 1558 erteilt; der Erzherzog Ferdinand hat sie mit einer neuen Urkunde im 1611 bestätigt. Im Jahre 1874 hat A. Šenoa ein Gedicht über den Herzog Vicko (Vinko) aus dem 17. Jahrhundert geschrieben. Im 19. Jahrhundert - aus der Ehe von Vuk, dem Oberstleutnant (1815-1877) mit Ivana von Poulet (1828-1919) bekannt sind: Guido (1860-1935), der Intendant des kroatischen Theaters in Zagreb, Ivo (1864-1908), der Opernsänger und Intendant in Zagreb und Vuk (1859-1944), der Librettist und Komponist.

THE NOBLE FAMILY HRELJANOVIĆ

Summary

The Hreljanović's are an old noble family from Senj, descending from Uskoks. The aristocratic charter and the royal grant of coat of arms were given to them by the king Ferdinand I in 1558 and confirmed with a new charter by the Archduke Ferdinand in 1611. In 1874 August Šenoa wrote a poem about the well known Uskok, duke Vicko (Vinko), who lived in the 17th c. In the 19th c., from the marriage of Vuk (1815-1877), a lieutenant colonel, and Ivana born Poulet (1828-1919), Guido (1861-1935), manager in the Croatian theatre in Zagreb, then Ivo (1864-1908), opera singer and theatre manager in Zagreb and Vuk (1859-1944), librettist and composer, were some of their well-known descendants.